

La caverna platònica

Tradició
contemporània

Pau Gilabert Barberà

Filologia UB

La caverna platònica

La caverna platònica

Tradició
contemporània

Pau Gilabert Barberà

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Edicions

Filologia UB

Als interlocutors —altrament dits alumnes— que, tot al llarg de la meua vida docent, han volgut dialogar amb mi sobre aquest o altres temes del pensament grec i la seva tradició.

Sumari

Introducció	11
PLATÓ, <i>REPÚBLICA</i> VII, 514a-517da	
El text	27
Una «imatge que cal aplicar» (<i>prosaptéa eikón</i>). Plató versus traductors i intèrprets	35
TRADICIÓ CONTEMPORÀNIA	
<i>La caverna</i> de Josep Palau i Fabre	57
<i>La caverna</i> de Rodolf Sirera	79
<i>La caverna</i> de José Saramago	101
Oscar Wilde i la caverna platònica: una altra paradoxa.	127
La imatge de la caverna en el platonisme cristià de C. S. Lewis.	151
Plató contra el feixisme: <i>El conformista</i> de Bernardo Bertolucci segons la novel·la homònima d'Alberto Moravia	201
Llums i ombres platòniques en l'idealisme del poeta Luis Cernuda	225
La confusió de Hans Castorp. Un apunt breu sobre <i>La muntanya màgica</i> de Thomas Mann	249
<i>El dol escau a Electra</i> d'Eugene O'Neill. La hipòtesi indemostrable	271
IMATGES PARALLELES	
<i>El show de Truman</i> , d'Andrew Niccol i Peter Weir	309
<i>Matrix</i> , dels germans Larry i Andy Wachowski.	339
<i>L'illa</i> , de Caspian Tredwell-Owen i Michael Bay	371
A manera d'epíleg	391

Introducció

La imatge de la caverna ocupa els capítols inicials del llibre setè de la *República* de Plató (427-347 aC),¹ un diàleg sobre l'Estat, en què el filòsof atenès aborda extensament la naturalesa de la justícia i la injustícia, així com les conseqüències que se'n deriven per a l'home just i l'injust.² Recolzant en la seva visió d'un món ideal que és causa i fonament del món sensible, redacta allò que en seria la versió terrenal —bé que teòrica— en forma d'Estat o *Politeia*, entès no pas com una comunitat d'éssers humans perfectes, sinó com la millor possible tenint en compte els apetits i les passions que sovint els senyoregen. En contra dels qui afirmaven el fet inevitable d'actes egoistes i injustos, si els autors no són descoberts i n'acaben defugint les conseqüències,³ la

1. Per a una introducció i primera anàlisi de la *República* de Plató, vegeu, per exemple: ROSEN, 2005; SANTAS, 2005; SAYERS, 1999; GUTHRIE, 1990; CROSS i WOOLLEY, 1964. Sobre la *República* en el marc del pensament platònic: ROWE, 2007. Una adaptació als nostres temps partint de l'original grec, però introduint-hi canvis, la trobem a BADIOU, 2013. Com a introducció al conjunt del pensament platònic, vegeu, per exemple: JACKSON, 2016; BARROW, 2008; GUTHRIE, 1990 i 1992.

2. Sobre la justícia a Plató, vegeu, per exemple: KEYT, 2006; KRAUT, 1992; CROSS, 1964.

3. Antifont (480-411 aC), per exemple, un dels sofistes responsables de l'enfrontament teòric «natura / llei» (*phýsis / nómos*), mantenia que la justícia consisteix a no transgredir les disposicions legals de la ciutat en què vivim. És així com els homes poden practicar-la en benefici propi, si davant testimonis observen les lleis com a sobiranes, però, sense testimonis, segueixen les de la natura. Les primeres no són innates, sinó acordades, mentre que les segones són innates i no pas acordades. Ergo, si en transgredir les disposicions legals, els homes aconsegueixen passar desapercebuts als qui les han acordades, es veuen lliures d'ignomínia i de càs-

tesi de Plató és que l'interès màxim de tota persona ha de ser actuar sempre d'acord amb el que és just. En una comunitat política ideal i teòrica com la que ell concep, la pràctica de la justícia en benefici de l'interès general és precisament el bé superior per a la consecució del qual paga la pena de sacrificar-se. La justícia concerneix no tan sols l'individu, sinó que s'integra també en la dimensió més àmplia de l'Estat. La filosofia entesa com a ciència (*epistême*) s'ocupa aleshores de la seva estructura, que no és fruit de la imaginació i la voluntat de cap individu, sinó del reflex en la terra d'una altra estructura immutable i eterna. Sobre aquesta base, doncs, i pel fet de contemplar la Veritat, l'home actua correctament en el si d'un Estat pensat per a l'execució del Bé.⁴

Un Estat ideal és possible, si s'hi introdueixen un seguit d'innovacions i, sobretot, si la direcció correspon al filòsof com a autèntic coneixedor del Bé, garantia única de l'administració i el govern correctes dels afers quotidians. La felicitat i la prosperitat són patrimoni de l'home just, i no pas de l'injust, sense oblidar que l'opció per la justícia o la injustícia és transcendental, puix que no tan sols té a veure amb la durada breu d'una vida humana, sinó també amb l'eternitat per causa de la naturalesa immortal de l'ànima que Plató exposa al *Fedó*. L'educació serà, consegüentment, la pedra angular d'aquest model d'Estat i, com es veurà més endavant, la imatge de la caverna, il·lustradora del pas d'un coneixement basat en meres ombres o aparences de la Realitat a un altre que les deixa enrere definitivament, hi tindrà un paper central.

La constitució de tota comunitat humana obeeix a la urgència de cooperar per satisfer necessitats múltiples. Seguint el principi de la divisió del treball i el de la funció específica, tots els integrants d'una ciutat (*pólis*) —constructors, ferrers, artesans, agricultors, etc.— s'ajuden entre si amb el compliment de les seves tasques i amb els productes que generen. En canvi, la defensa de la ciutat correspon als militars, que, en el cas de la *República*, són els guar-

---

tig. En resum, es legisla per als «ulls» que poden veure'ns infringint la llei (fragment A 44; edició de DIELS i KRANZ, 1960. Papir d'Oxirinc XI, n. 1364, ed. H(unt). Col. I (1-33 H.) i col. II (34-36 H.). I paga la pena de recordar igualment que la tesi del també sofista Crítias (460-403 aC) era que algun home astut i de savi enteniment ideà una divinitat que sentiria i veuria tot el que fan els mortals. Arribà a aquesta conclusió després de constatar que, si bé és cert que les lleis impedeixen cometre accions violentes en públic, els homes poden cometre'n d'amagat (Sext Empíric, *Contra els matemàtics*, 9, 54; ed. de BURY, 1933-1949).

4. Vegeu, respecte a aquesta qüestió: SEDLEY, 2007.

dians, un cos en què Plató introdueix innovacions necessàries per assolir un estat ideal. Com a defensors, per exemple, de la ciutat contra l'enemic exterior, han de ser físicament forts i valerosos, ja que la salut de la ment (*psyché*) recolza en l'excel·lència del cos. En ells recau, endemés, la responsabilitat de preservar la unitat interna de l'Estat, per tal que mai no hi brolli cap motiu de discòrdia civil. Hauran d'estar armats, viure en casernes i, a fi d'assegurar la lleialtat al bé comú, no tindran dret a la propietat privada més enllà del que és essencial. La procreació dels guardians s'ajustarà a un pla eugenèsic, i els fills no coneixeran els pares, sinó que ho seran de la comunitat. La seva saviesa consistirà a reconèixer que la raó ha de controlar i mantenir els apetits dintre dels límits adients. I, per descomptat, de les seves files s'hauran d'eleger els governants, els més savis i capacitats en cada moment, mentre que la resta seran auxiliars. De fet, el millor governant de l'Estat ideal fora el rei filòsof, perquè, llevat que sigui ell qui regni, o que filosofin adequadament els qui ara anomenem reis i governants, no hi haurà treva per als mals dels Estats (473d).

Una altra de les innovacions remarcables de la *República* platònica és l'afirmació que les dones han de compartir els deures dels homes i, en conseqüència, també l'educació. El fet que els homes engendrin i les dones donin a llum, així com la constatació —segons Plató— que físicament són més febles, no implica cap incompetència social i política; més encara, algunes podran ser fins i tot guardianes. Tal com he avançat en el paràgraf anterior, en el si del cos de guardians, la família com a tal desapareixerà, ja que els homes compartiran les dones, alhora que pares, mares i fills no es reconeixeran entre si. Per als pares i les mares, tots els fills de cada generació seran comuns i, per als fills, ho seran els pares i les mares. Amb l'abolició de la família es posarà punt final a l'egoisme, l'avarícia i les dissensions internes.⁵

La poesia, al seu torn, havia estat sempre un mitjà essencial d'educació en el món grec, però Plató considera que cal bandejar-la de l'Estat ideal, tot i que en circumscriu el refús a la poesia mimètica: drama, èpica i lírica (607a). Tot recolzant en la teoria de les Idees o Formes —que implica una gradació ontològica triple i alhora jerarquitzada: 1) la Idea o Forma pròpiament dita, 2) el seu reflex, ombra o còpia en el món físic, i 3) les còpies o representacions

5. Sobre les dones a la *República* de Plató, en relació, endemés, amb els mites moderns de gènere, vegeu, per exemple: BLUESTONE, 1987.

d'aquestes últimes fetes pels artesans, com ara el pintor que reproduceix en el quadre (3) el llit construït pel fuster (2) copiant la Idea llit (1)—, Plató manté que el poeta imitador tan sols ateny el nivell més baix de la Realitat. Ara bé, talment com hi ha una política i una retòrica vertaderes, hi ha també una poesia autèntica, a saber, la que deriva del coneixement de l'essència dels seus temes, com ho fa la *mímēsis* filosòfica (550e) a diferència de la «doxomímica» o imitadora de l'aparença. Aquesta darrera no ens arriba corregida per algun tipus de criteri que en mesuri la veritat i, per tant, no s'adreça a la raó, sinó al nivell més baix de la psique humana. L'exemple emblemàtic fora la poesia dramàtica, curulla d'emocions i passions violentes, tristament alienes a l'activitat tranquil·la i ponderativa de la ment. L'home platònic, per contra, a despit de la intensitat de les afeccions que pugui sentir, sabrà sotmetre-les sempre al control de la raó (603 i següents).⁶

Comptat i debatut, la *República* és la visió personal de Plató —exposada, com d'habitud, per Sòcrates— del que podria ser l'Estat ideal. D'acord amb ella, assigna a guardians, soldats, grangers, constructors, agricultors, artesans, etc., la tasca per a la qual estan capacitats, de manera que compliran satisfets la seva missió i deixaran que altres legislin i facin observar les lleis. Naturalment, la reflexió filosòfica i, en conseqüència, la correcta intel·lecció de les coses guiaran l'ànima dels ciutadans, contindran així emocions i apetits, i la justícia dels seus actes no serà el resultat de l'observança no raonada d'un seguit de normes o regles, sinó d'un equilibri psicològic real. El filòsof, amant de la saviesa —i no pas d'una part, sinó de la integritat (475b)—, veu les Idees i en la seva ment s'hi estan les nocions reals del que és just i bo. Tant Sòcrates com Plató creien en l'existència d'un Bé absolut, objectiu final (*télos*) de la vida humana; ergo, la missió i virtut de l'home és la realització del bé. Fidel al mestre i a la cerca conscient de la veritat última de les coses, Plató va més enllà i concep un procés cognoscitiu, llarg i laboriós, del «Bé en si mateix». Present aquest en les accions humanes, en garantirà aleshores la bondat i l'eficàcia.

Tot el que he assenyalat fins ara no és sinó un resum molt breu del seguit de temes abordats dialècticament a la *República*. Doncs bé, la imatge de la caver-

6. Vegeu, respecte a aquesta qüestió: Moss, 2007.

na és un mitjà més, bé que valuós, amb l'ajut del qual Sòcrates obre els ulls i l'enteniment del seu interlocutor, Glaucó, al procés cognoscitiu esmentat suara. La lliçó que se'n desprèn forma part, en definitiva, de l'educació que han de rebre i del camí que han de seguir els qui vulguin fer el salt definitiu vers la Idea suprema, i sens dubte és simptomàtic que les primeres paraules que Sòcrates adreça a Glaucó —ho veurem en el capítol següent— l'exhortin a «fer-se una imatge» del que és la naturalesa humana depenent de si ha rebut o no educació.⁷

Tot seguit, reflexionaré encara sobre aquesta eina o instrument, car, si el meu objectiu és presentar l'anàlisi d'obres emblemàtiques pel que fa a la tradició contemporània de la imatge platònica de la caverna, allò lògic és abordar el perquè de la presència de les icones en el discurs filosòfic.⁸ Al capdavall i en coherència amb la seva condició de pensador, els esforços de Sòcrates en els diàlegs platònics van encaminats gairebé sempre no tant a esbrinar, per exemple, què és un «home just» o una «lleï justa», sinó a definir què és la «Justícia en si mateixa». Ergo, si aquesta és l'aspiració, la terminologia adient hauria de ser la pròpia de la precisió, estrictament racional i lògica, del llenguatge filosòfic. I, tanmateix, puix que els diàlegs de Plató abunden en símils, mites i imatges, caldrà concloure que, de vegades i en el curs de la mateixa recerca, la precisió terminològica encara no és possible o tal vegada no és sempre la més aconsellable. Pensarem aleshores que el filòsof no vol renunciar al valor il·lustratiu d'un símil, d'un mite o d'una imatge, si poden contribuir a la correcta intel·lecció del que s'està examinant.

Com veurem, l'objectiu de la imatge de la caverna és visualitzar el trànsit de l'ànima des del món visible a l'intel·ligible. Cal ubicar-se, doncs, en el moment culminant d'un procés gnoseològic o de coneixement, al final del qual l'ésser humà, com ja s'ha dit, cospa les Formes, Idees o Realitats autèntiques de tot el que veu, bo i descobrint alhora la *pobresa ontològica* d'allò que perce-

7. Sobre filosofia i educació quant al Sòcrates dels diàlegs platònics, vegeu, per exemple: MAGRINI, 2018. Sobre la caverna platònica des de la perspectiva filosòfica, pedagògica, fenomenològica, humanística i també en relació amb el cinema, vegeu, per exemple: MILLER, 2016; ANDERSEN, 2014; ECKERT, 2012; KIM, 2004; BOWERY, 2001; BLONDEL, 2001; GAISER, 1985; MALCOLM, 1981; HALL, 1980, i ELLIOTT, 1967.

8. Sobre les imatges a Plató, vegeu, per exemple: MINTZ, 2018; LEDBETTER, 2017, i DES-TRÉE i EDMONDS, 2017.

bia mitjançant els sentits.⁹ No és un procés ràpid ni fàcil, i encara ho és menys haver d'admetre que el món en què vivim, el que dia rere dia *constatem*, és tan fals com qualsevol reflex ho és respecte de l'objecte reflector. Sortosament, però, allò que podríem anomenar *l'experiència de l'ombra* no pertany a cap cercle reduït de pensadors, sinó al conjunt dels humans. Tothom observa i sap que l'ombra projectada per un objecte no és l'objecte en si mateix, sinó un reflex seu. I, si no ens plantegéssim res més, aleshores sí que el procés del coneixement fora tan fàcil com breu, ja que, sense moure'ns de l'àmbit que ens és propi, el món visible, n'hi hauria prou de defugir les ombres i quedar-nos assenyadament amb els objectes projectors.

Què passaria, per contra, si algú ens digués que els objectes dels quals estem avesats a veure'n les ombres tampoc no són reals, sinó ombres ells mateixos d'uns altres objectes finalment autèntics? Què passaria, si algú ens digués que el món que percebem amb els cinc sentits és fals i que, de fet, vivim empresonats en l'aparença? Doncs que, amb tota probabilitat, no ens ho creuríem i discreparíem obertament de qui gosés afirmar-ho. Per què ens hauríem de considerar enganyats, si des de sempre hem estat testimonis d'un món que ens acull en el seu si i que constatem com a tal? No s'entén, doncs, per què hauríem de canviar de perspectiva, però la filosofia platònica, l'ideocentrisme, ens demana que ens adonem que tot allò que ens envolta està sotmès a canvi i transformació, que nosaltres mateixos naixem, creixem, envel·lim i morim, i que caldria preguntar-se si no deu ser que tot plegat descansa sobre una base insegura i inestable. Plató manté aleshores que allò que desapareix són objectes o éssers humans concrets, però no pas «l'ésser humà» o els «objectes» entesos com a «Idees o Formes», a l'empara de les quals se situen, per dir-ho així, tots els objectes o éssers humans que han existit, existeixen i existiran.¹⁰ Conseqüentment, si ens adherim a l'ideocentrisme, sabrem transitar des del món visible, copsat mitjançant els sentits, a l'intel·ligible, que

9. Sobre formes i epistemologia a Plató, vegeu, per exemple: PENNER, 2006; FERREJOHN, 2006, i WHITE, 1992. Hi ha, tanmateix, qui considera que la caverna no és una allegoria epistemològica, sinó política: ZAMOSC, 2017.

10. Al *Fedre* (249b6-249c1, en l'edició de BURNET, 1901, reimpr. 1991; les traduccions són meves) llegim: «Cal que l'home compregui segons allò anomenat idea, partint de percepcions sensorials múltiples fins a arribar a la unitat que la raó compendia». Són nombrosos, però, els passatges en què Plató fa referència a les idees: *Fedó*, 65, 100; *República*, VI, 508, 510; VII, 517, 523, 534; X, 597; *Parmènides*, 131-135; *Simposi*, 211; *Timeu*, 46-51; *Sofista*, 254, etc.

copsem amb la ment, fins a situar-nos en un àmbit en què res no canvia ni es transforma, sinó que roman invariable per sempre més. En resum, la Idea és la Realitat amb majúscules, no pas una aparença o un simulacre de si mateixa, i la conseqüència immediata d'aquesta constatació és la necessitat de fugir com més aviat millor d'aquest món físic que ens llasta per accedir a la fi a una dimensió superior.

L'home veritablement platònic és de fet un trànsfuga que, mitjançant la pràctica de la filosofia, aprèn a desvincular-se progressivament del món en què viu, per bé que és conscient alhora que el trànsit final només arribarà quan, en el moment del traspàs, l'ànima s'alliberi definitivament del pes feixuc de la matèria i surti llavors de la *presó* on ha estat reclosa.¹¹ Nogensmenys, fora innocent no preveure que la resistència humana a abandonar un món que atrau pels apetits, les emocions i les passions que s'hi senten, serà ferma, de manera que la imatge que Sòcrates descriu a Glaucó l'ha d'ajudar a comprendre la bondat de la renúncia. Allò que vol que imagini és certament singular i extraordinari: uns homes presoners en una caverna fosca des que van néixer, condemnats a contemplar ombres reflectides sobre una paret i que, per causa dels lligams que subjecten els seus colls i els impedeixen desviar la mirada, no poden sinó tenir per entitats reals. Han viscut, viuen i viuran en la foscor intel·lectual del que és mera aparença, llevat que algú els deslligui i no només puguin veure aleshores els objectes reflectors de les ombres, sinó també sortir de la caverna i constatar el contrast absolut entre la veritat lluminosa del món exterior i l'engany ombrívol en què han romàs sempre.

Aquesta és la imatge, els detalls de la qual llegirem més endavant, però Sòcrates assenyala sobretot que és tan sols un mitjà i que cal aplicar-la a un trànsit concret, el de l'ànima enlairant-se vers la regió intel·ligible, seu de les Idees,

11. Llegim també al *Fedre*: «Mentre [una ànima] és perfecta i alada, va per les altures i habita qualsevol lloc del cosmos, però la que ha perdut les ales és arrossegada fins que es pot agafar a quelcom de sòlid, on, un cop instal·lada i havent pres un cos terrestre que sembla ell mateix moure's a si mateix per la força d'aquella, el conjunt, fixat com a ànima i cos, fou anomenat ésser vivent i va rebre també la denominació de mortal» (246b7-246c6, en l'edició de BURNET, 1901, reimpr. 1991). L'estat perfecte de l'ànima, doncs, és anterior al seu ancoratge en un cos; només llavors érem purs «i no marcats d'això que ara portem tot al voltant nostre i que anomenem cos, un sepulcre on estem empresonats com una ostra en la seva conquilla» (250c4-6).

on podrà contemplar la que n'ocupa el cim jeràrquic: la Idea de la Bellesa-Bé.¹² Aquesta

...és la darrera que veiem i amb prou feines; un cop vista, però, aleshores cal concloure que arreu és causa del que és correcte i bell, puix que, en el món visible, engendra la llum i el seu senyor i, en l'intel·ligible, ofereix com a sobirana veritat i coneixement;¹³ i hem de concloure igualment que, a qui vulgui obrar assenyadament tant en públic com en privat, li cal veure-la.¹⁴

Som davant, doncs, d'un procés d'ascensió, pacient i laboriós, del qual Plató parla també en altres diàlegs. En el *Simposi*, per exemple, després que cadascun dels interlocutors ha fet ja el seu encomi d'Eros, la contribució final de Sòcrates consistirà a explicar-los allò que temps enrere li revelà la sacerdotessa Diotima de Mantinea sobre la naturalesa d'Eros i sobre els beneficis que se'n deriven.¹⁵ Li explicà, de fet, les etapes d'un procés d'abstracció mental que acaba amb la contemplació de la reina de les Idees, la Bellesa-Bé, encara que en aquest cas i essent Eros el tema central, correspon parlar d'una *scala amoris*, d'una escala d'amor, per la qual, esglaió rere esglaió, ha de pujar l'enamorat perfecte. Primer ha d'enamorar-se d'un sol cos i engendrar en ell bells discursos —no oblidem que la finalitat de la pederàstia és l'educació del jove per part d'un home adult—; després, ha d'adonar-se que la bellesa d'un cos concret és germana de la de tots els cossos i que, en conseqüència, allò del que de debò ha d'enamorar-se és de la «forma o idea bellesa»; tot seguit, ha

12. Parlem d'enlairament vers la regió intel·ligible perquè Plató manté que les idees s'ubiquen en un món separat del visible, mentre que Aristòtil, per exemple, manté que les idees són immanents al món sensible (*Metafísica*, A 9, 990 b 13).

13. La idea és, per tant, el fonament autèntic del món sensible. Tot allò que «és», existeix perquè d'alguna manera participa del món intel·ligible, o l'imita, o n'és la còpia, o la imatge. El diàleg en què més accentua aquesta participació és el *Timeu*, on introdueix un artífex o demiürg de la generació del món sensible que dona forma a la naturalesa informe i caòtica segons uns models, idees o formes preexistents. Posteriorment, en el judaisme alexandrí, el platonitzant Filó d'Alexandria (contemporani de Jesucrist), per exemple en el tractat *De opificio mundi*, afirma que les idees són models immanents en el *Lògos* diví, de manera que Déu mateix crea segons aquests models, és a dir, quelcom intel·ligible, entès, per influència de la Física estoica, com una raó seminal o *spermatikòs lògos*.

14. 517b7-c5, en l'edició de SLINGS, 2003.

15. 201d1-212c3, en l'edició de BURNET, 1901, reimpr. 1991.

de tenir per més valuosa la bellesa de les ànimes que la dels cossos, de manera que, si l'estimat és com cal quant a l'ànima, encara que tingui poca esplendor, això li serà suficient per estimar-lo, tenir-ne cura i engendrar bells discursos que el faran millor. El guiarà aleshores, primer, vers la contemplació de la bellesa de les normes de conducta i de les lleis, després, vers la bellesa de les ciències i, finalment, vers un mar immens de bellesa que el farà engendrar paraules i pensaments magnífics en inesgotable filosofia. Percebrà en aquest estadi una ciència única, quelcom que per naturalesa és admirablement bell, causa de totes les fatigues anteriors i aliè a la fatiga i la mort. No és comparable amb la bellesa d'un rostre, d'unes mans, d'un raonament o d'un coneixement, sinó que davant seu tindrà la Bellesa en si mateixa, única pel fet que totes les coses belles en participen. Les altres, efectivament, neixen i moren, però ella roman sempre igual, sense augmentar ni disminuir. Aquest és el moment més important i transcendent de la vida d'un ésser humà i, si realment reix a contemplar aquest grau màxim de Bellesa, no li semblarà comparable amb res, puix que és pura, neta, sense mescla i no contaminada amb carn humana. Així s'expressà Diotima i per al final es reservà la pregunta clau, la que faria reflexionar Sòcrates sobre la diferència essencial entre allò vertader i allò aparent:

...¿no t'adones que, només llavors, li serà possible, bo i contemplant la bellesa amb l'òrgan amb què és visible, engendrar no pas simulacres de virtut, puix que no copsa una aparença, sinó virtuts autèntiques, puix que copsa la veritat?¹⁶

Tanmateix, no voldria cloure aquesta introducció sense referir-me de bell nou a la *República*, concretament als darrers capítols del llibre sisè,¹⁷ just els que precedeixen la imatge platònica de la caverna. Sòcrates ha sentenciat que allò que proveeix de certesa les coses que coneixem, i de la facultat de conèixer el qui coneix, és la Idea del Bé, causa de la ciència i de la veritat, que, a banda de ser cognoscible, representa el grau màxim de coneixement. Una vegada més, ens convida a visualitzar aquesta gradació gnoseològica, al final de la qual se situa allò que dona sentit a la seva filosofia. Ens demana en concret que tracem una línia i que la dividim en dos segments desiguals: el més curt

16. 212a, 2-5 en l'edició de BURNET, 1901, reimpr. 1991.

17. 509d6-511e5, en l'edició de SLINGS, 2003.

representant el món visible i el més llarg, l'intel·ligible. Tot seguit, dividirem un altre cop cadascun dels dos segments seguint la mateixa proporció. Tindrem, doncs, d'esquerra a dreta, quatre segments: el primer, més curt que el segon; la suma dels dos primers, més curta que la suma dels dos darrers, i el tercer, més curt que el quart. El primer segment dels dos del món sensible és el de les ombres o còpies d'objectes, o també el dels seus reflexos en l'aigua, i representa el nivell més baix de coneixement, denominat «conjectura» (*eikasía*). El segon segment és el dels animals que contemplem en el món sensible, el de tot allò que creix, com ara els arbres, o el de les coses creades per l'home; és a dir, la versió original d'allò que en el primer segment només en vèiem les ombres, les còpies o els reflexos, i el coneixement que se li associa és la «creença», la «confiança» (*pístis*) —no oblidem que, en definitiva, creiem o confiem en aquest món, encara que, des de la perspectiva ideocèntrica, pertany a la irrealitat—. El tercer segment és el de les figures geomètriques o els nombres parells i senars, i el coneixement que li correspon és la «raó» (*diánoia*); els qui raonen, en efecte, fan ús de figures visibles o dibuixos, i fins i tot pensen i discorren amb el seu ajut, però no pensen en ells mateixos, sinó en allò a què s'assemblen, com ara el quadrat en si mateix o la diagonal en si mateixa, de manera que, dels dos segments del món intel·ligible, és encara el de les suposicions o hipòtesis. El quart i darrer segment és el de tot allò que la raó ateny per si mateixa, i el coneixement que se li associa és la «intel·ligència» (*nóēsis*), que avança dialècticament des de les hipòtesis i les deduccions fins a les conclusions, però mai servint-se de res sensible, sinó emprant només les idees en si mateixes i acabant en elles mateixes; és a dir, el món intel·ligible per excel·lència, que permetrà comprendre la relació entre les mateixes Idees i la seva dependència de la que ocupa el cim de la jerarquia: la Idea del Bé.¹⁸

Conscients, doncs, del contrast absolut «ombra / Realitat», recolzant en el qual l'ideocentrisme platònic oposa el món sensible a l'Intel·ligible —fals el primer i autèntic el segon—, i conscients alhora dels passos intel·lectuals que cal seguir per atènyer les Idees, podem llegir ara els detalls d'una imatge sorgida

18. Sobre la «línia dividida» del llibre sisè de la *República*, vegeu, per exemple: DENYER, 2007; LAFRANCE, 1987; SZE, 1977, i RAVEN, 1953.